

Κατὰ Μάρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. 1

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἴδού, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ 2

προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοᾶντος 3

ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ.

Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ 4

εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ 5

οἱ Ἱεροσολυμίται,⁸ καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ⁹ ποταμῷ¹⁰ ὑπ' αὐτοῦ,

ἐξομολογούμενοι¹¹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας 6

καμήλου,¹³ καὶ ζώνην¹⁴ δερματίνην¹⁵ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁶ αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ ποταμός, οῦ, ὁ, river, stream. ¹¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹² θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹³ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁴ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁵ δερματίνος, leather, made of skin. ¹⁶ ὀσφύς, ὕος, ἡ, waist, hip.

ἀκρίδας¹ καὶ μέλι² ἄγριον.³ Καὶ ἐκήρυσσεν, λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου⁷
ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας⁴ λῦσαι τὸν ἱμάντα⁵ τῶν ὑποδημάτων⁶
αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι⁸
ἁγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ⁷ τῆς Γαλιλαίας,⁹
καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.⁸ Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ¹⁰
ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους⁹ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ¹⁰ περιστερὰν¹¹
καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ¹¹
ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹²

¹ ἀκρίς, ἴδος, ἦ, locust. ² μέλι, ιτος, τό, honey. ³ ἄγριος, wild, savage. ⁴ κύπτω, bow down, stoop. ⁵ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁶ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁷ Ναζαρέτ, ἦ, Nazareth. ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ σχίζω, split, separate. ¹⁰ ὡσεὶ, like, about. ¹¹ περιστερὰ, ἄς, ἦ, dove. ¹² εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ 12

ἡμέρας τεσσαράκοντα¹ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,
καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 14

κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ 15
καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ: μετανοεῖτε, καὶ πιστεῦετε ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν² 16

τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον³ ἐν τῇ θαλάσῃ:

ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε⁵ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω 17

ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς⁴ ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁶ αὐτῶν, 18

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς⁷ ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ 19

¹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ³ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ⁴ ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁷ προβαίνω, go forward, advance.

Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ
καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς: καὶ ἀφέντες τὸν 20
πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω
αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναοῦμ:⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν 21
συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: ἦν γὰρ 22
διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ 23
συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, ὦ Εα, 24
τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ ἐξελθε 25
ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ 26
μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς 27

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ ἔα, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute.

ἐαυτούς, λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ'
ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹ καὶ ὑπακούουσιν²
αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή³ αὐτοῦ εὐθύς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁴ τῆς Γαλιλαίας. 28

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ 29
Ἀνδρέου,⁵ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά⁶ Σίμωνος κατέκειτο⁷ 30
πυρέσσουσα,⁸ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς: καὶ προσελθὼν ἤγειρεν 31
αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς: καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁹ εὐθέως, καὶ
διηκόνει αὐτοῖς.

Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ¹¹ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς¹² 32
ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους:¹³ καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη¹⁴ ἦν πρὸς 33
τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς¹² ἔχοντας ποικίλαις¹⁵ νόσοις,¹⁶ καὶ 34

¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ² ὑπακούω, obey, listen. ³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁶ πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ⁷ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁹ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹⁰ ὥψιος, late. ¹¹ δύω, enter, set. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

δαιμόνια πολλά ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ¹ ἔννυχον² λίαν³ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κακεῖ⁴ 35

προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν⁵ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: καὶ εὐρόντες 36

αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς 38

τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,⁶ ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω: εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελέλυσθα. Καὶ 39

ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ

δαιμόνια ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,⁷ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν⁸ αὐτόν, καὶ 40

λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθείς, 41

ἐκτείνας¹⁰ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ 42

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² ἔννυχος, by night, at night. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ κακεῖ, and there. ⁵ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ⁶ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town. ⁷ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous.

⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,¹ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ 43
 ἐμβριμησάμενος² αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, "Ὁρα μηδενὶ 44
 μηδὲν εἰπῆς· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
 καθαρισμοῦ³ σου ἃ προσέταξεν⁴ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁵ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν 45
 ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν⁶ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι⁷ αὐτὸν
 δύνασθαι φανερῶς⁸ εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ
 ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.⁹

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁰ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν 2
 ἐστίν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι⁷ χωρεῖν¹¹ μηδὲ τὰ πρὸς τὴν 2
 θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹² 3
 φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹³ αὐτῷ διὰ 4
 τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁴ τὴν στέγην¹⁵ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες¹⁶ χαλῶσιν¹⁷

¹ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ³ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁴ προστάσσω, command, order. ⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁶ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁷ μηκέτι, no longer. ⁸ φανερώς, openly, publicly. ⁹ πανταχόθεν, from all sides. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ χωρέω, make room for, hold. ¹² παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ προσεγγίζω, approach. ¹⁴ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ¹⁵ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁶ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ¹⁷ χαλᾶω, slacken, let down.

τὸν κράββατον¹ ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικός² κατέκειτο.³ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν 5
αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,² Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ 6
τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι⁴ ἐν ταῖς καρδίαις
αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;⁵ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ 7
μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως 8
αὐτοὶ διαλογίζονται⁴ ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε⁴ ἐν ταῖς
καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,⁶ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,² Ἀφέωνταί σου 9
αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ὑγεραι, καὶ ἄρον σου τὸν κράββατον,¹ καὶ περιπάτει; 10
Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς
ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ² – Σοὶ λέγω, ἔγεραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν 11
σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἡγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,¹ 12
ἐξῆλθεν ἐναντίον⁷ πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι⁸ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν,
λέγοντας ὅτι Οὐδέποτε⁹ οὕτως εἶδομεν.

¹ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ² παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ³ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁹ οὐδέποτε, never.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ 13
ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων¹ εἶδεν Λευὶ² τὸν τοῦ Ἀλφαίου³ καθήμενον ἐπὶ 14
τὸ τελώνιον,⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι⁵ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι⁶ 15
καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ
πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες 16
αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ 17
ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,⁸ ἀλλ' οἱ
κακῶς⁹ ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν.¹⁰

¹ παράγω, pass by, depart. ² Λευῖς, ὁ, Levi. ³ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁹ κακῶς, badly, evilly. ¹⁰ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες·¹ καὶ ἔρχονται 18
καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων
νηστεύουσιν,¹ οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;¹ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 19
Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,² ἐν ᾧ ὁ νυμφίος³ μετ' αὐτῶν ἐστιν,
νηστεύειν;¹ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον,³ οὐ δύνανται
νηστεύειν·¹ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁴ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,³ καὶ τότε 20
νηστεύσουσιν¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα⁵ ῥάκου⁶ ἀγνάφου 21
ἐπιρράπτει⁸ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·⁹ εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλήρωμα¹⁰ αὐτοῦ τὸ καινὸν
τοῦ παλαιοῦ,⁹ καὶ χεῖρον¹¹ σχίσμα¹² γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹³ εἰς 22
ἄσκοῦς¹⁴ παλαιούς·⁹ εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹⁵ ὁ οἶνος ὁ νέος¹³ τοὺς ἀσκοῦς,¹⁴ καὶ ὁ οἶνος
ἐκχεῖται καὶ οἱ ἄσκοι¹⁴ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον¹³ εἰς ἀσκοῦς¹⁴ καινοὺς
βλητέον.¹⁶

¹νηστεύω, fast. ²νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ³νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁴ἀπαίρω, take away, depart. ⁵ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁶ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁷ἀγναφος, new, unshrunk. ⁸ἐπιρράπτω, sew on. ⁹παλαιός, old, ancient. ¹⁰πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹¹χεῖρων, worse. ¹²σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹³νέος, new, young. ¹⁴ἄσκός, οῦ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁵ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁶βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων,² καὶ 23
ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³ τοὺς στάχνας.⁴ Καὶ οἱ 24
Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ὅτι, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ 25
αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν
καὶ ἐπείνασεν⁶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ 26
ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁷ ἔφαγεν, οὓς οὐκ
ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ 27
ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ
σάββατον· ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 28

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην⁸ 3
ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, 2
ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι 3

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχης, υἱός, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εἰς, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge.

τὴν χεῖρα, Ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν 4
ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ κακοποιῆσαι;² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων.³ 5
Καὶ περιβλεψάμενος⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος⁵ ἐπὶ τῇ πωρώσει⁶ τῆς
καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,⁷
καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς⁹ ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι 6
εὐθέως μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν¹⁰ συμβούλιον¹¹ ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν
ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹² μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν 7
θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ
τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,¹³ καὶ πέραν¹⁴ τοῦ 8
Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁶ καὶ Σιδῶνα,¹⁷ πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα
ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹⁸ 9
προσκαρτερῇ¹⁹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν²⁰ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ 10

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² κακοποιέω, do evil, harm. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ⁶ πώρωσις, εως, ἡ, hardness, obstinancy. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ Ἑρωδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹³ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁷ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ¹⁸ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁹ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ²⁰ θλίβω, press, oppress.

ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν¹ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.²

Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν³ αὐτῷ, καὶ 11

ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ 12

φανερὸν⁴ αὐτὸν ποιήσωσιν.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον πρὸς 13

αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς 14

κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους,⁵ καὶ ἐκβάλλειν τὰ 15

δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 16

Ζεβεδαίου,⁶ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς

ὀνόματα Βοανεργές,⁷ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·⁸ καὶ Ἀνδρέαν,⁹ καὶ Φίλιππον, καὶ 18

Βαρθολομαῖον,¹⁰ καὶ Ματθαῖον,¹¹ καὶ Θωμᾶν,¹² καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,

καὶ Θαδδαῖον,¹⁴ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹⁵ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹⁶ ὃς καὶ 19

¹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ² μάστιξ, ἰγος, ἥ, whip, scourge. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ φανερός, manifest, apparent. ⁵ νόσος, ου, ἥ, disease, malady. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁷ Βοανεργές, Boanerges. ⁸ βροντῆ, ους, ἥ, thunder. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹¹ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹² Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹³ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁴ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁵ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth.

παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς 20
 μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· 21
 ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες 22
 ἔλεγον ὅτι Βεελζεβούλ² ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ
 δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς 23
 δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,³ 24
 οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,³ οὐ 25
 δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ 26
 μεμέρισται,³ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη⁴ 27
 τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,⁵ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν
 ἰσχυρὸν δῇσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 28
 πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα⁶ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι⁷

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ μερίζω, divide, part. ⁴ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ⁵ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁶ ἁμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν: ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ 29
ἔχει ἄφεσιν¹ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἐνοχός² ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, 30
Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς 31
αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν: εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδού, 32
ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ 33
ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 34
περιβλεψάμενος³ κύκλῳ⁴ τοὺς περὶ αὐτόν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου
καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου 35
καὶ ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ² ἐνοχος, involved in, liable. ³ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁴ κύκλος, ου, ό, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν 4
 ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ
 πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν 2
 παραβολαῖς πολλάς, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε· ἰδού, 3
 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ 4
 τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ κατέφαγεν³ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ 5
 πετρῶδες,⁴ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
 βάθος⁶ γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν⁹ 6
 ἐξηράνθη.¹⁰ Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκανθαι,¹¹ καὶ 7
 συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν 8
 καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,¹³ καὶ ἔφερεν ἐν
 τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἐξήκοντα,¹⁵ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁶ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα 9

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρῶδης, rocky, stony. ⁵ ἐξανατέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100.

ἀκούειν ἀκουέτω.

“Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,¹ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν 10
παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς 11
βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα 12
βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν·
μήποτε ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.² Καὶ λέγει αὐτοῖς, 13
Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;
Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου 14
σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν
λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ 16
πετρώδη³ σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς
λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν⁴ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί⁵ εἰσιν· 17
εἴτα⁶ γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁷ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. 18

¹ καταμόνας, alone, apart. ² ἁμαρτήμα, τος, τό, sin, fault. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁶ εἴτα, then, thereafter. ⁷ διωγμός, οὖ, ὁ, persecution.

Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας¹ σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ 19
 μέριμναι² τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη³ τοῦ πλούτου,⁴ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ
 ἐπιθυμῖαι εἰσπορευόμεναι⁵ συμπνίγουσιν⁶ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος⁷ γίνεται. Καὶ 20
 οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον,
 καὶ παραδέχονται,⁸ καὶ καρποφοροῦσιν,⁹ ἐν τριάκοντα,¹⁰ καὶ ἐν ἑξήκοντα,¹¹ καὶ
 ἐν ἑκατόν.¹²

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹³ ὁ λύχνος¹⁴ ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον¹⁵ τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν 21
 κλίνην;¹⁶ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν¹⁷ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν τι κρυπτόν,¹⁸ ὃ ἐὰν 22
 μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,¹⁹ ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν²⁰ ἔλθῃ. Εἴ τις 23
 ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκούετω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ 24
 μετρεῖτε²² μετρηθήσεται²² ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται²³ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὅς 25

¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ² μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ³ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁴ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁸ παραδέχομαι, receive, accept. ⁹ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ¹¹ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁵ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁷ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁸ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁹ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²⁰ φανερός, manifest, apparent. ²¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²² μετρέω, measure, estimate. ²³ προστίθημι, add, add to.

γὰρ ἂν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν 26

σπόρον¹ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ² καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ 27

σπόρος¹ βλαστάνῃ³ καὶ μηκύνῃται⁴ ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτῃ⁵ γὰρ ἡ γῆ 28

καρποφορεῖ,⁶ πρῶτον χόρτον,⁷ εἶτα⁸ στάχυν,⁹ εἶτα⁸ πλήρη¹⁰ σῖτον¹¹ ἐν τῷ στάχυϊ.⁹

Ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,¹² ὅτι παρέστηκεν 29

ὁ θερισμός.¹³

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν¹⁴ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ὡς ἐν ποίᾳ παραβολῇ 30

παραβάλωμεν¹⁵ αὐτήν; Ὡς κόκκον¹⁶ σινάπεως,¹⁷ ὃς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, 31

μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, 32

ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων¹⁸ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους¹⁹

¹ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ² καθεύδω, sleep. ³ βλαστάνω, sprout, produce. ⁴ μηκύνω, lengthen, grow. ⁵ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ⁶ καρποφορέω, bear fruit. ⁷ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁸ εἶτα, then, thereafter. ⁹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹⁰ πλήρης, full. ¹¹ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹² δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ¹³ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁴ ὁμοίω, make like, liken. ¹⁵ παραβάλλω, arrive, cross over. ¹⁶ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁷ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹⁸ λαχάνον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹⁹ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch.

μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν¹ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ² τοῦ οὐρανοῦ
κατασκηνοῦν.³ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, 33
καθὼς ἐδύναντο ἀκοῦειν: χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: κατ' ἰδίαν δὲ 34
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυνεν⁴ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας⁵ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.⁶ 35
Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα
δὲ πλοιάρια⁷ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ⁸ ἀνέμου μεγάλη: τὰ δὲ κύματα 37
ἐπέβαλλεν¹⁰ εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.¹¹ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ 38
πρύμνῃ¹² ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον¹³ καθεύδων: ¹⁴ καὶ διεγείρουσιν¹⁵ αὐτόν, καὶ
λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει¹⁶ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς¹⁵ 39
ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, Σιώπα,¹⁷ πεφίμωσο.¹⁸ Καὶ
ἐκόπασεν¹⁹ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη²⁰ μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοὶ²¹ 40

¹ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ⁴ ἐπιλύω, explain, settle. ⁵ ὁψιος, late. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ πλοῖον, ου, τό, small boat, little boat.
⁸ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ⁹ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁰ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹¹ γεμίζω, fill, load. ¹² πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ¹³ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ¹⁴ καθεύδω, sleep. ¹⁵ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁶ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁸ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁹ κοπάζω, stop, abate. ²⁰ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ²¹ δειλός, cowardly, timid.

ἐστε οὕτως; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον 41
 πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα¹ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα
 ὑπακούουσιν² αὐτῷ;

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν³ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν.⁴ Καὶ 5
 ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν⁵ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων
 ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν⁶ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν.⁷ 3
 καὶ οὔτε ἀλύσεσιν⁸ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις⁹ πέδαις 4
 καὶ ἀλύσεσιν⁸ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹¹ ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,⁸ καὶ τὰς πέδας
 συντετρίφθαι.¹² καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυεν δαμάσαι.¹³ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ 5
 ἡμέρας, ἐν τοῖς ὅρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν⁷ ἦν κράζων καὶ κατακόπτων¹⁴
 ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,¹⁵ ἔδραμεν¹⁶ καὶ 6
 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, 7

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² ὑπακούω, obey, listen. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁵ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁶ κατοίκησις, εὖς, ἡ, dwelling, abode. ⁷ μνήμα, τός, τό, grave, tomb. ⁸ ἄλυσις, εὖς, ἡ, chain. ⁹ πολλάκις, often, many times. ¹⁰ πέδη, ης, ἡ, fether, shackle. ¹¹ διασπάω, tear apart, burst. ¹² συντρίβω, break in pieces, crush. ¹³ δαμάζω, tame, subdue. ¹⁴ κατακόπτω, lacereate, cut. ¹⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁶ τρέχω, run, exercise myself.

υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ¹ Ὁρκίζω ² σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς. ³ Ἔλεγεν γὰρ 8
 αὐτῷ, Ἔξελθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα 9
 αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεὼν ⁴ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί
 ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. 10
 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη ⁵ χοίρων ⁶ μεγάλη βοσκομένη: ⁷ καὶ παρεκάλεσαν 12
 αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, ⁸ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ⁶ ἵνα εἰς
 αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν ⁹ αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ 13
 πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους: ⁶ καὶ ὥρμησεν ¹⁰ ἡ ἀγέλη ⁵
 κατὰ τοῦ κρημνοῦ ¹¹ εἰς τὴν θάλασσαν: ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι: ¹² καὶ ἐπνίγοντο ¹³
 ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες ⁷ τοὺς χοίρους ⁶ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν ¹⁴ εἰς 14
 τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός: καὶ 15
 ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον ¹⁵ κατήμενον καὶ

¹ ὑψιστος, highest, most high. ² ὀρκίζω, adjure, implore. ³ βασανίζω, torment, torture. ⁴ λεγεὼν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁵ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁷ βόσκω, feed. ⁸ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁰ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹¹ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹² δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹³ πνίγω, choke, strangle. ¹⁴ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed.

ἱματισμένον¹ καὶ σωφρονούντα,² τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγεῶνα:³ καὶ ἐφοβήθησαν.
 Διηγέσαντο⁴ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,⁵ καὶ περὶ τῶν 16
 χοίρων.⁶ Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων⁷ αὐτῶν. Καὶ 17
 ἐμβάντος⁸ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,⁵ ἵνα ᾗ μετ'
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, "Ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν 19
 σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγειλον⁹ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ
 ἡλέησέν σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει¹⁰ ὅσα 20
 ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹¹ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,¹² συνήχθη ὄχλος 21
 πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺ, ἔρχεται εἰς τῶν 22
 ἀρχισυναγῶγων,¹³ ὀνόματι Ἰάειρος,¹⁴ καὶ ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας
 αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν¹⁵ μου ἐσχάτως¹⁶ 23

¹ ἱματίζω, dress, clothe. ² σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ³ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁴ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹⁰ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹¹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ἀρχισυναγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁴ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ¹⁵ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ¹⁶ ἐσχάτως, finally, at the extremity.

ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν 24

μετ' αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον¹ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει² αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ 25

πολλῶν ἰατρῶν,³ καὶ δαπανήσασα⁴ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν

ὠφεληθεῖσα,⁵ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον⁶ ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, 27

ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,⁷ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγεν γὰρ ὅτι Κἂν⁸ 28

τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη⁹ ἡ πηγὴ¹⁰ τοῦ 29

αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹¹ Καὶ εὐθέως ὁ 30

Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ

ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 31

Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά¹ σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἤψατο; Καὶ 32

περιεβλέπετο¹² ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ 33

¹ συνθλίβω, press together, crowd upon. ² ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ³ ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ⁴ δαπανάω, spend, spend freely. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ χείρων, worse. ⁷ ὀπισθεν, behind, after. ⁸ κἂν, and if, even if.

⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁰ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹¹ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹² περιβλέπομαι, look around, look around on.

τρέμουσα,¹ εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν² αὐτῷ, καὶ εἶπεν
αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν³ σε·
34
ὑπάγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιής⁴ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁵ σου.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁶ λέγοντες ὅτι Ἡ⁷
35
θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις⁸ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως
36
ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,⁹ Μὴ φοβοῦ· μόνον
πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφήκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,¹⁰ εἰ μὴ Πέτρον καὶ
37
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ
38
ἀρχισυναγώγου,¹¹ καὶ θεωρεῖ θόρυβον,¹² κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας¹³ πολλά. Καὶ
39
εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε¹⁴ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν,
ἀλλὰ καθεύδει.¹⁵ Καὶ κατεγέλων¹⁶ αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν πάντας,
40
παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ,

¹ τρέμω, tremble, am afraid. ² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ μάστιξ, ἰγος, ἥ, whip, scourge. ⁵ ἀρχισυναγώγος, οὐ, ὁ, ruler of a synagogue. ⁶ σκύλλω, trouble, bother. ⁷ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ⁸ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ⁹ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹⁰ θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² καταγελάω, deride, ridicule.

καὶ εἰσπορεύεται¹ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.² Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς 41
 τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,³ κοῦμι.⁴ ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον,⁵ Τὸ
 κοράσιον,⁶ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον⁶ καὶ περιεπάτει, 42
 ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα· καὶ ἐξέστησαν⁷ ἐκστάσει⁸ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο⁹ 43
 αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνῶ τοῦτο· καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹⁰ αὐτοῦ· καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ 6
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν· 2
 καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο,¹¹ λέγοντες, Πόθεν τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς
 ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; 3
 Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,¹² ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ¹³
 καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ
 ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ἐλέγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης 4

¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ ταλιθά, little girl. ⁴ κοῦμι, arise. ⁵ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁶ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁰ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹² τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹³ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses.

ἄτιμος,¹ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι² αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν³ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ⁵
ἄρρώστοις⁴ ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν⁵ ⁶
αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν⁶ τὰς κώμας κύκλῳ⁷ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ⁷
ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν ⁸
αὐτοῖς ἵνα μὴδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον⁸ μόνον· μὴ πήραν,⁹ μὴ ἄρτον,
μὴ εἰς τὴν ζώνην¹⁰ χαλκόν·¹¹ ἀλλ' ὑποδεδεμένους¹² σανδάλια·¹³ καὶ μὴ ⁹
ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.¹⁴ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἂν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ¹⁰
ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μὴδὲ ¹¹

¹ ἄτιμος, without honor, dishonored. ² πατρίς, ἶδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ συγγενής, kindred, relative. ⁴ ἄρρωστος, sick, ill. ⁵ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁶ περιάγω, lead around, go about. ⁷ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁸ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹⁰ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹¹ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze. ¹² ὑποδέω, put on my feet. ¹³ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ¹⁴ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment.

ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε¹ τὸν χοῦν² τὸν ὑποκάτω³
 τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον⁴ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον⁵ ἔσται
 Σοδόμοις⁶ ἢ Γομόρροις⁷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες 12
 ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσιν: καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἥλειφον⁸ 13
 ἐλαίῳ⁹ πολλοὺς ἀρρώστους¹⁰ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹¹ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ 14
 ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν¹² αἱ
 δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν: ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι 15
 Προφήτης ἐστίν, ὥς εἷς τῶν προφητῶν. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν 16
 ἐγὼ ἀπεκεφάλισα¹³ Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν: αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ 17
 ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,
 διὰ Ἡρωδιάδα¹⁴ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν

¹ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ² χοῦς, ὁ, soil, dust. ³ ὑποκάτω, under, below. ⁴ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁵ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁶ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁷ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁸ ἀλείφω, anoint. ⁹ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁰ ἀρρώστος, sick, ill. ¹¹ φανερός, manifest, apparent. ¹² ἐνεργέω, work, effect. ¹³ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁴ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias.

ἐγάμησεν. Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν 18
 γυναιῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς¹ ἐνεῖχεν² αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν 19
 ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς 20
 αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει³ αὐτόν· καὶ ἀκούσας αὐτοῦ,
 πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδέως⁴ αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ,⁵ ὅτε 21
 Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις⁶ αὐτοῦ δεῖπνον⁷ ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁸ αὐτοῦ καὶ τοῖς
 χιλιάρχοις⁹ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς 22
 αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος¹ καὶ ὀρχησαμένης,¹⁰ καὶ ἀρεσάσης¹¹ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς
 συνανακειμένοις,¹² εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,¹³ Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
 δώσω σοί· καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίσεως¹⁴ τῆς 23
 βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ 24
 εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁵ Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ 25

¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ² ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ³ συντηρέω, preserve, treasure. ⁴ ἠδέως, sweetly, gladly. ⁵ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁶ γενέσια, ὧν, τό, birthday celebration. ⁷ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁸ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁹ χιλιάρχος, οὐ, ὁ, military tribune, captain. ¹⁰ ὀρχέομαι, dance. ¹¹ ἀρέσκω, please, serve. ¹² συνανάκειμαι, recline at table with. ¹³ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁴ ἡμίς, half. ¹⁵ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer.

σπουδῆς¹ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς² ἐπὶ
 πίνακι³ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁴ Καὶ περίλυπος⁵ γενόμενος ὁ 26
 βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους⁶ καὶ τοὺς συνανακειμένους⁷ οὐκ ᾔθέλησεν αὐτὴν
 ἀθετῆσαι.⁸ Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα⁹ ἐπέταξεν¹⁰ 27
 ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν¹¹ αὐτὸν ἐν τῇ 28
 φυλακῇ, καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,³ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ
 κορασίῳ:¹² καὶ τὸ κοράσιον¹² ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 29
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα¹³ αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ 30
 ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε¹⁴ ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' 31
 ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε¹⁵ ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ

¹ σπουδῇ, ἤς, ἡ, haste, diligence. ² ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ³ πίναξ, ἀκος, ἡ, board, dish. ⁴ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁵ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁶ ὅρκος, οὐ, ὁ, oath. ⁷ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁸ ἀθετέω, reject, annul. ⁹ σπεκουλάτωρ, ὁρος, ὁ, courier, executioner. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹² κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹³ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ¹⁴ δεῦτε, come!. ¹⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest.

ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.¹ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον 32
 τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, 33
 καὶ πεζῇ² ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον³ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁴ αὐτούς, καὶ
 συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
 ἐσπλαγχνίσθη⁵ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα:⁶ καὶ
 ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, 35
 προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ
 ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁷ ἀγροὺς καὶ 36
 κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ 37
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ,
 Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων⁸ διακοσίων⁹ ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς
 φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ 38
 γνόντες λέγουσιν, Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.¹⁰ Καὶ ἐπέταξεν¹¹ αὐτοῖς ἀνακλίνειν¹² 39

¹ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ² πεζῇ, by land, on foot. ³ συντρέχω, run together, go with. ⁴ προέρχομαι, go in front, precede. ⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁶ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁷ κύκλος, οὐ, ὁ, circle. ⁸ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ⁹ διακόσιοι, two hundred, 200. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹² ἀνακλίνω, lay upon, lay down.

πάντας συμπόσια¹ συμπόσια¹ ἐπὶ τῷ χλωρῷ² χόρτῳ.³ Καὶ ἀνέπεσον⁴ πρασιαὶ⁵ 40
 πρασιαί,⁵ ἀνὰ⁶ ἑκατὸν⁷ καὶ ἀνὰ⁶ πεντήκοντα.⁸ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ 41
 τοὺς δύο ἰχθύας,⁹ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν¹⁰
 τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν¹¹ αὐτοῖς: καὶ τοὺς
 δύο ἰχθύας⁹ ἐμέρισεν¹² πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν:¹³ καὶ 42
 ἦραν κλασμάτων¹⁴ δώδεκα κοφίνους¹⁵ πλήρεις,¹⁶ καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.⁹ Καὶ 44
 ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι¹⁷ ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹⁸ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι¹⁹ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 45
 προάγειν²⁰ εἰς τὸ πέραν²¹ πρὸς Βηθσαιῖδάν,²² ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ 46
 ἀποταξάμενος²³ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας²⁴ 47
 γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. 48

¹ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ² χλωρός, pale green, pale. ³ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ⁴ ἀνατίπτω, recline, lie down. ⁵ πρασιά, ᾱς, ἡ, group, company formed into divisions. ⁶ ἀνά, upwards, upon. ⁷ ἑκατόν, hundred, 100. ⁸ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁰ κατακλάω, break in pieces. ¹¹ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹² μερίζω, divide, part. ¹³ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁵ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁶ πλήρης, full. ¹⁷ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁸ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁹ ἐμβαίνω, embark. ²⁰ προάγω, lead forth, go before. ²¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²² Βηθσαιῖδά, ἡ, Bethsaida. ²³ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁴ ὄψιος, late.

Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους¹ ἐν τῷ ἐλαύνειν,² ἣν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος³
αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην⁴ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς,
περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δέ, ἰδόντες 49
αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα⁵ εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·
πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.⁷ Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, 50
καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε· ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς 51
τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν⁹ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν¹⁰ ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,¹¹
καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἣν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία 52
πεπωρωμένη.¹²

Καὶ διαπεράσαντες¹³ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,¹⁴ καὶ προσωρμίσθησαν.¹⁵ 53
Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγινόντες αὐτόν, περιδραμόντες 55
ὅλην τὴν περὶχωρον¹⁷ ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹⁸ τοὺς κακῶς¹⁹

¹ βασανίζω, torment, torture. ² ἐλαύνω, drive or push, row. ³ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁴ τέταρτος, fourth. ⁵ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ⁶ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁷ ταρασσω, trouble, agitate. ⁸ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁹ κοπάζω, stop, abate. ¹⁰ λίαν, greatly, very. ¹¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹² πωρόω, harden, render callous. ¹³ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁴ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁵ προσωρμίζω, anchor at a place. ¹⁶ περιτρέχω, run around, run about. ¹⁷ περὶχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁸ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹⁹ κακῶς, badly, evilly.

ἔχοντας περιφέρειν,¹ ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο² εἰς 56
 κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς³ ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
 παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν⁴ τοῦ κρασπέδου⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ
 ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες 7
 ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς⁶ χερσίν, τοῦτ' 2
 ἐστίν ἀνίπτοις,⁷ ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.⁸ Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ 3
 Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ⁹ νίψωνται¹⁰ τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν
 παράδοσιν¹¹ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,³ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ 4
 ἐσθίουσιν· καὶ ἄλλα πολλά ἐστίν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς¹²
 ποτηρίων καὶ ξεστῶν¹³ καὶ χαλκίων¹⁴ καὶ κλινῶν.¹⁵ Ἐπειτα¹⁶ ἐπερωτῶσιν αὐτὸν 5
 οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ

¹ περιφέρω, carry about, carry around. ² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁴ κἂν, and if, even if. ⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ⁶ κοινός, common, unclean. ⁷ ἀνίπτος, unwashed. ⁸ μέμφομαι, find fault with, blame. ⁹ πυγμῇ, ἡς, ἡ, hand and wrist, fist. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ¹² βαπτισμός, ου, ὁ, washing, cleansing. ¹³ ξέστης, ου, ὁ, pitcher, jug. ¹⁴ χαλκίον, ου, τό, bronze vessel. ¹⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁶ ἔπειτα, then, after this.

τὴν παράδοσιν¹ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις² χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; 6
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας³ περὶ ὑμῶν
 τῶν ὑποκριτῶν,⁴ ὡς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν⁵ με τιμᾷ,⁶ ἡ δὲ
 καρδία αὐτῶν πόρρω⁷ ἀπέχει⁸ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην⁹ δὲ σέβονται¹⁰ με, διδάσκοντες 7
 διδασκαλίας¹¹ ἐντάλματα¹² ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, 8
 κρατεῖτε τὴν παράδοσιν¹ τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς¹³ ξεστῶν¹⁴ καὶ ποτηρίων:
 καὶ ἄλλα παρόμοια¹⁵ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς 9
 ἀθετεῖτε¹⁶ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν¹ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς 10
 γὰρ εἶπεν, Τίμα⁶ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ κακολογῶν¹⁷
 πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω:¹⁸ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν εἴπη ἄνθρωπος τῷ 11
 πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,¹⁹ ὃ ἐστίν, δῶρον,²⁰ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς:²¹ καὶ 12
 οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, 13

¹ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ² ἀνίπτος, unwashed. ³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁴ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ πόρρω, far (away), far. ⁸ ἀπέχω, received, obtain. ⁹ μάτην, in vain, no end. ¹⁰ σέβομαι, reverence, worship. ¹¹ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹² ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹³ βαπτισμός, οὔ, ὁ, washing, cleansing. ¹⁴ ξέστης, ου, ὁ, pitcher, jug. ¹⁵ παρόμοιος, like, similar. ¹⁶ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁷ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁸ τελευτάω, die, end. ¹⁹ Κορβᾶν, gift to God, corban. ²⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²¹ ὠφελέω, profit, help.

ἀκυροῦντες¹ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει² ὑμῶν ἢ παρεδώκατε· καὶ
παρόμοια³ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, 14
ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε μου πάντες, καὶ συνίετε. Οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν⁴ τοῦ 15
ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον⁵ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι·⁶ ἀλλὰ τὰ
ἐκπορευόμενα ἀπ’ αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστιν τὰ κοινούντα⁶ τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει 16
ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων 17
αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ 18
ὕμεις ἀσύνετοί⁷ ἐστε; Οὐ νοεῖτε⁸ ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν⁴ εἰσπορευόμενον⁵ εἰς τὸν
ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,⁶ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται⁵ αὐτοῦ εἰς τὴν 19
καρδίαν, ἀλλ’ εἰς τὴν κοιλίαν,⁹ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα¹⁰ ἐκπορεύεται, καθαρίζον
πάντα τὰ βρώματα.¹¹ Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, 20
ἐκεῖνο κοινοῖ⁶ τὸν ἄνθρωπον. Ἐσωθεν¹² γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ 21
διαλογισμοὶ¹³ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,¹⁴ πορνεῖαι, φόνοι,¹⁵ κλοπαί,¹⁶ 22

¹ ἀκυρώ, revoke, invalidate. ² παράδοσις, εὖ, ἡ, tradition, instruction. ³ παρόμοιος, like, similar. ⁴ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ κοινῶ, make common, defile. ⁷ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁸ νοέω, understand, consider. ⁹ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁰ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ¹¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ¹² ἔσωθεν, from within, within. ¹³ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁴ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹⁵ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁶ κλοπή, ῆς, ἡ, theft, thieving.

πλεονεξίαι,¹ πονηρίαι,² δόλος,³ ἀσέλγεια,⁴ ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία,⁵
 ὑπερηφανία,⁶ ἀφροσύνη:⁷ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν⁸ ἐκπορεύεται, καὶ 23
 κοινοῖ⁹ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹⁰ Τύρου¹¹ καὶ Σιδῶνος.¹² Καὶ 24
 εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἡδυνήθη λαθεῖν.¹³ 25
 Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν τὸ θυγάτριον¹⁴ αὐτῆς πνεῦμα
 ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν¹⁵ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ 26
 Ἑλληνίς,¹⁶ Συραφοινίκισσα¹⁷ τῷ γένει:¹⁸ καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
 ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον 27
 χορτασθῆναι¹⁹ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ
 βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.²⁰ Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ 28

¹ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ² πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ³ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁴ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁶ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ⁷ ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense. ⁸ ἔσωθεν, from within, within. ⁹ κοινῶ, make common, defile. ¹⁰ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ¹¹ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹² Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ¹³ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹⁴ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ¹⁵ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁶ Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ¹⁷ Συροφοινίκισσα, ης, ἡ, Syrophenician woman, Syrophenician. ¹⁸ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ κυνάριον, ου, τό, little dog.

κυνάρια¹ ὑποκάτω² τῆς τραπέζης³ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁴ τῶν παιδίων. Καὶ 29
 εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπαγε· ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς
 θυγατρὸς σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον 30
 ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.⁵

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων⁶ Τύρου⁷ καὶ Σιδῶνος,⁸ ἦλθεν πρὸς τὴν 31
 θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ⁹ μέσον τῶν ὁρίων⁶ Δεκαπόλεως.¹⁰ Καὶ φέρουσιν 32
 αὐτῷ κωφὸν¹¹ μογγιλάλον,¹² καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα.
 Καὶ ἀπολαβόμενος¹³ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους¹⁴ 33
 αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας¹⁵ ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ 34
 ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστενάξεν,¹⁶ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,¹⁷ ὃ ἐστίν,
 Διανοίχθητι.¹⁸ Καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν¹⁸ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:¹⁹ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός 35
 τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.²¹ Καὶ διεστείλατο²² αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 36

¹ κυνάριον, ου, τό, little dog. ² ὑποκάτω, under, below. ³ τράπεζα, ης, ἡ, table. ⁴ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ⁵ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁸ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ⁹ ἀνά, upwards, upon. ¹⁰ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹¹ κωφός, deaf, dumb. ¹² μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ¹³ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁴ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁵ πτύω, spit. ¹⁶ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ¹⁷ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ¹⁸ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁹ ἀκοή, ης, ἡ, hearing, report. ²⁰ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ²¹ ὀρθῶς, rightly, correctly. ²² διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹ μᾶλλον περισσότερον² ἐκήρυσσον.

Καὶ ὑπερπερισσῶς³ ἐξεπλήσσοντο,⁴ λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν: καὶ 37

τοὺς κωφοὺς⁵ ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους⁶ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου⁷ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, 8

προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι⁸ 2

ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσίν⁹ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί

φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις¹⁰ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται¹¹ ἐν 3

τῇ ὁδῷ: τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν¹² ἤκουσιν. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ 4

μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι¹³ ἄρτων ἐπ’

ἐρημίας;¹⁴ Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ 5

παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν¹⁵ ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους,

εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁶ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν:¹⁷ καὶ

¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² περισσός, excessive, abundant. ³ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ⁴ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁵ κωφός, deaf, dumb. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ πάμπολυς, very great. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁰ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹¹ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹² μακρόθεν, from afar, afar. ¹³ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁴ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ κλάω, break. ¹⁷ παρατίθηναι, set before, entrust.

παρέθηκαν¹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια² ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας εἶπεν 7
 παραθεῖναι¹ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν·³ καὶ ἤραν περισσεύματα⁴ 8
 κλασμάτων⁵ ἑπτὰ σπυρίδας.⁶ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι·⁷ καὶ 9
 ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς⁸ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 10
 ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.⁹

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹⁰ αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ 11
 σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας¹¹ τῷ πνεύματι 12
 αὐτοῦ λέγει, Τί ἢ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;¹² Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται
 τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς⁸ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν 13
 εἰς τὸ πέραν.¹³

¹ παρατίθημι, set before, entrust. ² ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ³ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁴ περισσεύμα, τος, τό, superfluity, abundance. ⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁶ σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ⁷ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ¹⁰ συζητέω, discuss, dispute. ¹¹ ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ πέραν, on the other side of, beyond (gen).

Καὶ ἐπελάθοντο¹ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ 14
πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο² αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης³ τῶν 15
Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης³ Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο⁴ πρὸς ἀλλήλους, 16
λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί 17
διαλογίζεσθε⁴ ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω⁵ νοεῖτε,⁶ οὐδὲ συνίετε; Ἔτι
πεπωρωμένην⁷ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ 18
ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ μνημονεύετε;⁸ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους 19
ἐκλάσα⁹ εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,¹⁰ πόσους κοφίνους¹¹ πλήρεις¹² κλασμάτων¹³
ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,¹⁴ 20
πόσων σπυρίδων¹⁵ πληρώματα¹⁶ κλασμάτων¹³ ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ 21
ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε;

¹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ² διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ³ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ οὐπω, not yet. ⁶ νοέω, understand, consider. ⁷ πωρόω, harden, render callous. ⁸ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁹ κλάω, break. ¹⁰ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ¹¹ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ¹² πλήρης, full. ¹³ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁴ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁵ σπυρίς, ίδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment.

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαιῖδάν.¹ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν 22
αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος² τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν³ 23
αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας⁴ εἰς τὰ ὄμματα⁵ αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας
αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς 24
ἄνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα⁶ πάλιν ἐπέθηκεν τὰς 25
χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι. Καὶ
ἀποκατεστάθη,⁷ καὶ ἐνέβλεψεν⁸ τηλαυγῶς⁹ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς 26
τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ
κώμῃ.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας¹⁰ τῆς 27
Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με
λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν·¹¹ καὶ 28

¹ Βηθσαιῖδᾶ, ἡ, Bethsaida. ² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ³ ἐξάγω, lead out. ⁴ πτύω, spit. ⁵ ὄμμα, ος, τό, eye. ⁶ εἶτα, then, thereafter. ⁷ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ¹⁰ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ¹¹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer.

ἄλλοι Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 29
τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ 30
ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹
ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ
ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον 32
ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος² αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ 33
ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ Πέτρῳ, λέγων,
Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν 34
αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω³ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 35
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσῃ¹ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ² 36
τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ³ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος 37
ἀντάλλαγμα⁴ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ⁵ με καὶ τοὺς ἐμούς 38
λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι⁶ καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται⁵ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ 9
μὴ γεύσωνται⁷ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν
δυνάμει.

¹ ὠφελέω, profit, help. ² κερδαίνω, gain, win. ³ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁴ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁵ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁶ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁷ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ 2
 Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν³ κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ
 μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,⁵ 3
 λευκὰ λίαν⁶ ὥς χιών,⁷ οἷα⁸ γναφεὺς⁹ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.¹⁰ Καὶ 4
 ὤφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες¹¹ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ 5
 ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: καὶ
 ποιήσωμεν σκηνὰς¹² τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ 6
 ᾔδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.¹³ Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα¹⁴ αὐτοῖς: 7
 καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ
 ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα¹⁵ περιβλεψάμενοι,¹⁶ οὐκέτι οὐδέναι εἶδον, ἀλλὰ τὸν 8
 Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ στίλβω, shine, be radiant. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ⁸ οἷος, such as, of what kind. ⁹ γναφεύς, ἑως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹⁰ λευκαίνω, make white, whiten. ¹¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹³ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ¹⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁵ ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ¹⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο¹ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 9
διηγήσωνται² ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ 10
τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες³ τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν
ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι 11
Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἐλθὼν 12
πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ⁴ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.⁵ Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας ἐλήλυθεν, 13
καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ γραμματεῖς 14
συζητοῦντας³ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁶ καὶ 15
προστρέχοντες⁷ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί 16
συζητεῖτε³ πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, 17

¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² διηγέομαι, relate fully, relate in full. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁵ ἐξουδενόω, ignore, despise. ⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁷ προστρέχω, run up to, run to.

ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.¹ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν 18
καταλάβῃ,² ῥήσσει³ αὐτόν: καὶ ἀφρίξει,⁴ καὶ τρίξει⁵ τοὺς ὀδόντας⁶ αὐτοῦ, καὶ
ξηραίνεται.⁷ καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Ὡ⁸ γενεὰ ἄπιστος,⁹ ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; 19
ἕως πότε ἀνέξομαι¹⁰ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς 20
αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹¹ αὐτόν: καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς
γῆς, ἐκυλίετο¹² ἀφρίζων.⁴ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος χρόνος 21
ἐστίν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.¹³ Καὶ πολλάκις¹⁴ αὐτόν 22
καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι δύνασαι,
βοήθησον¹⁵ ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς¹⁶ ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ 23
δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράζας ὁ πατὴρ 24
τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων¹⁷ ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει¹⁵ μου τῇ ἀπιστίᾳ.¹⁸

¹ ἄλαλος, speechless, mute. ² καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ³ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁴ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁵ τρίζω, gnash, grind. ⁶ ὀδούς, ὁ, tooth. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ ὦ, Oh! omega. ⁹ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁰ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹¹ σπαρασσώ, convulse, shake to and fro. ¹² κυλίω, roll. ¹³ παιδιόθεν, from childhood. ¹⁴ πολλάκις, often, many times. ¹⁵ βοήθειώ, come to the aid of. ¹⁶ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁷ δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ¹⁸ ἀπιστία, ἀς, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει¹ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ 25
 ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον² καὶ κωφόν,³ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁴
 ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι⁵ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ 26
 σπαράξαν⁶ αὐτόν, ἐξῆλθεν· καὶ ἐγένετο ὥσει⁷ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι
 ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν· καὶ ἀνέστη. 27
 Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν 28
 ὅτι Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος⁸ 29
 ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.⁹

Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁰ διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ ᾔθελεν ἵνα 30
 τις γινῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ 31
 ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ
 ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹¹ τὸ ῥῆμα, καὶ 32

¹ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ² ἄλαλος, speechless, mute. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁵ μηκέτι, no longer. ⁶ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁷ ὥσει, like, about. ⁸ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁹ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁰ παρεπορεύομαι, go beside, go past. ¹¹ ἠγνόω, not know, be unaware.

ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ·¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς, Τί ἐν τῇ 33

ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;² Οἱ δὲ ἐσιώπων·³ πρὸς ἀλλήλους γὰρ 34

διελέχθησαν·⁴ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ 35

λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων

διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ 36

ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται 37

ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ

τὸν ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ ὀνόματί σου 38

ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ

ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς 39

¹ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁵ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug.

ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ¹ κακολογῆσαί² με. 40

Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἔστιν. Ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ³ ὑμᾶς 41

ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ

ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν 42

πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἔστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περικείται⁴ λίθος μυλικὸς⁵

περὶ τὸν τράχηλον⁶ αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν 43

σκανδαλίξῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον⁷ αὐτήν: καλὸν σοι ἐστὶν κυλλὸν⁸ εἰς τὴν

ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,⁹ εἰς τὸ πῦρ τὸ

ἄσβεστον,¹⁰ ὅπου ὁ σκώληξ¹¹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹² καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.¹³ 44

Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίξῃ σε, ἀπόκοψον⁷ αὐτόν: καλὸν ἐστὶν σοι

εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,¹⁴ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν

γέενναν,⁹ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,¹⁰ ὅπου ὁ σκώληξ¹¹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹² καὶ τὸ 46

¹ ταχύ, quickly, speedily. ² κακολογέω, speak evil of, revile. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ περικείμεαι, be around, surround. ⁵ μυλικός, belonging to a mill. ⁶ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁷ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁸ κυλλός, crippled, lame. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹¹ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ¹² τελευτάω, die, end. ¹³ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁴ χωλός, lame, deprived of a foot.

πῦρ οὐ σβέννυται.¹ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν: 47
καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον² εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο
ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν³ τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁴ 48
αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.¹ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,⁶ καὶ 49
πᾶσα θυσία ἀλὶ⁷ ἀλισθήσεται.⁶ Καλὸν τὸ ἄλας:⁸ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας⁸ ἄναλον⁹ 50
γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;¹⁰ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,⁸ καὶ εἰρηνεύετε¹¹ ἐν
ἀλλήλοις.

Κάκειθεν¹² ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια¹³ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν¹⁴ τοῦ 10
Ἰορδάνου:¹⁵ καὶ συμπορεύονται¹⁶ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί, ὥς εἰώθει,¹⁷
πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ 2
ἐξεστὶν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 3
αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο¹⁸ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψεν¹⁹ βιβλίον 4

¹ σβέννυμι, quench, extinguish. ² μονόφθαλμος, one-eyed. ³ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁴ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁷ ἄλς, ὁ, salt. ⁸ ἄλας, ατος, τό, salt. ⁹ ἄναλος, without salt, saltless. ¹⁰ ἀρτύω, season, make salty. ¹¹ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ¹² κάκειθεν, and thence, and from there. ¹³ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁷ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁹ ἐπιτρέπω, permit, allow.

ἀποστασίου¹ γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 5
Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν² ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην· ἀπὸ δὲ 6
ἀρχῆς κτίσεως,³ ἄρσεν⁴ καὶ θῆλυ⁵ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ὕνεκεν τούτου 7
καταλείψει⁶ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ
προσκολληθήσεται⁷ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. 8
Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,⁸ ἄνθρωπος 9
μὴ χωριζέτω.⁹ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ 10
ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ 11
γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται¹⁰ ἐπ' αὐτήν· καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς 12
καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.¹⁰

¹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ² σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ³ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁴ ἄρσεν, male. ⁵ θῆλυς, female, woman. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁸ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁹ χωρίζω, separate, depart. ¹⁰ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery.

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἅψῃται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς 13
προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,¹ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ 14
παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με· μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς 15
παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος² αὐτά, τιθεὶς τὰς 16
χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν³ εἷς καὶ γονυπετήσας⁴ αὐτὸν 17
ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζῶν αἰώνιον κληρονομήσω;⁵
Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. 18
Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,⁶ μὴ φονεύσης,⁷ μὴ κλέψῃς,⁸ μὴ 19
ψευδομαρτυρήσης,⁹ μὴ ἀποστερήσης,¹⁰ τίμα¹¹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. 20
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ

¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ² ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ³ προστρέχω, run up to, run to. ⁴ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁵ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁶ μοιχεύω, commit adultery. ⁷ φονεύω, kill, murder. ⁸ κλέπτω, steal. ⁹ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹⁰ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ¹¹ τιμάω, honor, value at a price.

νεότητός¹ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας² αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, 21

“Ἐν σοι ὕστερεῖ:³ ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,⁴ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις

θησαυρὸν⁵ ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,⁶ ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ 22

στυγνάσας⁷ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος: ἦν γὰρ ἔχων κτήματα⁸ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος⁹ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς δυσκόλως¹⁰ οἱ τὰ 23

χρήματα¹¹ ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ 24

ἐθαμβοῦντο¹² ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει

αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν¹³ ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν¹¹ εἰς τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν¹⁴ ἐστὶν κάμηλον¹⁵ διὰ τῆς 25

τρυμαλιᾶς¹⁶ τῆς ραφίδος¹⁷ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς¹⁸ ἐξεπλήσσοντο,¹⁹ λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς 26

δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας² δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις 27

¹ νεότης, ητος, ή, youth, youthfulness. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ὕστερέω, lack, need. ⁴ πωλέω, sell. ⁵ θησαυρός, οὐ, ό, storehouse, treasure. ⁶ δεῦρο, until now, come here! ⁷ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ⁸ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ⁹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁰ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹¹ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹² θαμβέω, amaze. ¹³ δύσκολος, hard, difficult. ¹⁴ εὐκοπώτερον, easier. ¹⁵ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁶ τρυμαλιά, ᾶς, ή, hole, eye of a needle. ¹⁷ ραφίς, ίδος, ή, needle. ¹⁸ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

ἀδύνατον,¹ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῶ: πάντα γὰρ δυνατά ἐστιν παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο δὲ 28
Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. 29
Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ
ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς,
ἐνεκεν ἐμοῦ καὶ ἐνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα² νῦν ἐν 30
τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ
ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,³ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ 31
ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἦν προάγων⁴ αὐτοὺς ὁ 32
Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,⁵ καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν
πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν:⁶ ὅτι 33
Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται
τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν⁷ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ

¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ² ἑκατονταπλασίονων, hundred times, hundredfold. ³ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ θαμβέω, amaze. ⁶ συμβαίνω, come together, come to pass. ⁷ κατακρίνω, condemn.

παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαΐξουσιν¹ αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν² ³⁴
αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν³ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται⁴ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,⁵ λέγοντες, ³⁵
Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί ³⁶
θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ ³⁷
εἷς ἐξ εὐωνύμων⁶ σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ³⁸
Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ
βάπτισμα⁷ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ ³⁹
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁷ ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁶ ⁴⁰
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ⁴¹

¹ ἐμπαΐζω, mock. ² μαστιγώω, whip, lash. ³ ἐμπτύω, spit upon. ⁴ προσπορεύομαι, approach, come near. ⁵ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁷ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἀγανακτεῖν¹ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος 42
αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν² αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν³ αὐτῶν. Οὐχ 43
οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν
διάκονος· καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ 44
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ
δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον⁴ ἀντὶ⁵ πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχῶ· καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχῶ, καὶ τῶν μαθητῶν 46
αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου⁶ Βαρτίμαιος⁷ ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ
τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁸ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός⁹ ἐστίν, ἤρξατο 47
κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ 48
πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ·¹⁰ ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με. 49

¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ² κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ³ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁴ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁵ ἀντί, instead of, in place of. ⁶ Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁷ Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁸ προσαιτέω, beg. ⁹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ¹⁰ σιωπάω, be silent, keep silence.

Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν,
 λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει·¹ ἔγχειραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν² τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ 50
 ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί 51
 θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,³ ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ 52
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπάγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν,
 καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή⁴ καὶ Βηθανίαν,⁵ πρὸς τὸ ὄρος 11
 τῶν Ἐλαιῶν,⁶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε 2
 εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι⁷ ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι⁸ εἰς αὐτὴν
 εὐρήσετε πῶλον⁹ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσαντες
 αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε ὅτι Ὁ κύριος 3
 αὐτοῦ χρειᾶν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον 4

¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ² ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ³ ραββουνί, Rabboni, my master. ⁴ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ κατέναντι, over against, opposite. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

πῶλον¹ δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,² καὶ λύουσιν αὐτόν. 5

Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;¹ 6

Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο³ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ 7

ἤγαγον τὸν πῶλον¹ πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπέβαλον⁴ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ

ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν⁵ εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι 8

δὲ στοιβάδας⁶ ἔκοπτον⁷ ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννουν⁵ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ 9

προάγοντες⁸ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά·⁹ εὐλογημένος ὁ

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι 10

κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά⁹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁰

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψάμενος¹¹ 11

πάντα, ὀψίας¹² ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν¹³ μετὰ τῶν δώδεκα.

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ στρωννύω, spread, furnish. ⁶ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ ὠσαννά, hosanna. ¹⁰ ὑψιστος, highest, most high. ¹¹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹² ὄψιος, late. ¹³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,² ἐπείνασεν.³ Καὶ ἰδὼν συκῆν⁴ ¹²
μακρόθεν,⁵ ἔχουσιν φύλλα,⁶ ἤλθεν εἰ ἄρα⁷ εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ’
αὐτήν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα·⁸ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.⁸ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ¹⁴
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι⁹ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ
ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο ¹⁵
ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹⁰ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας¹¹
τῶν κολλυβιστῶν,¹² καὶ τὰς καθέδρας¹³ τῶν πωλούντων¹⁰ τὰς περιστεράς¹⁴
κατέστρεψεν·¹⁵ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ¹⁶ σκεῦος¹⁷ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ¹⁶
ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς
κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον¹⁸ ληστῶν.
Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ¹⁸

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ⁸ σύκων, ου, τό, fig. ⁹ μηκέτι, no longer. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ τραπέζα, ης, ἡ, table. ¹² κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁸ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand.

ἀπολέσωσιν: ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο¹ ἐπὶ τῇ
 διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ² ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

Καὶ πρωῒ³ παραπορευόμενοι,⁴ εἶδον τὴν συκῇν⁵ ἐξηραμμένην⁶ ἐκ ριζῶν.⁷ Καὶ 20
 ἀναμνησθεῖς⁸ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῇ⁵ ἣν κατηράσω⁹
 ἐξήρανται.⁶ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν 22
 γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν
 θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ¹⁰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει
 γίνεται: ἔσται αὐτῷ ὃ ἂν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν 24
 προσευχόμενοι αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν 25
 στήκητε¹¹ προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος: ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ

¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ² ὀψέ, long after, late. ³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁵ συκῇ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁶ ξηραίνω, dry up, parch. ⁷ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ ἀναμνησκω, remind, remember. ⁹ καταράομαι, curse. ¹⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ¹¹ στήκω, stand, stand fast.

ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα¹ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, 26

οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹ ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, 27

ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ 28

λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην

ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω 29

ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ

ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα² Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; 30

Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ 31

οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 32

ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως³ προφήτης ἦν.

Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 33

λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ ὄντως, really, indeed.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα¹ ἐφύτευσεν² ἄνθρωπος, καὶ **12**
 περιέθηκεν³ φραγμόν,⁴ καὶ ὥρυξεν⁵ ὑπολήνιον,⁶ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁷ καὶ
 ἐξέδοτο⁸ αὐτὸν γεωργοῖς,⁹ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁰ Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς **2**
 γεωργοὺς⁹ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν⁹ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ
 ἀμπελῶνος.¹ Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹¹ καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹² Καὶ **3**
 πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: καὶ αὗτοι¹³ λιθοβολήσαντες¹⁴
 ἐκεφαλαίωσαν,¹⁵ καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁶ Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: **5**
 καὶ αὗτοι¹³ ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,¹¹ τοὺς δὲ
 ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν **6**
 πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι Ἐντραπήσονται¹⁷ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ **7**
 γεωργοὶ⁹ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁸ δεῦτε,¹⁹
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.²⁰ Καὶ λαβόντες αὐτὸν **8**

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² φυτεύω, plant. ³ περιτίθημι, place around, put around. ⁴ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁷ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁸ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁹ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁰ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² κενός, empty, vain. ¹³ καὶ αὐτοὶ, and he, and she. ¹⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁵ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁶ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁷ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁸ κληρονόμος, οὐ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹ Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ 9
ἀμπελῶνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,² καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα
ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν³ οἱ 10
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;⁴ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, 11
καὶ ἔστιν θαυμαστὴ⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ 12
ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν:
καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν,⁶ ἵνα 13
αὐτὸν ἀγρεύσωσιν⁷ λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν 14
ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει⁸ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ὑπερβαίνει⁹
καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; Δώμεν, ἢ μὴ δώμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν¹⁰ 15

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁶ Ἡρωδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁷ ἀγρεύω, trap, catch. ⁸ μέλει, it is a care, it concerns. ⁹ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹⁰ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy.

εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,¹ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἥνεγκαν. 16

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν² αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;³ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,

Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος 17

Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι⁴ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι: καὶ 18

ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος 19

ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ⁵ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἂν ᾖ, ἵνα λάβῃ ὁ

ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ⁶ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

Ἐπτά ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ 20

ἄφηκεν σπέρμα: καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς 21

ἄφηκεν σπέρμα: καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁷ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ 22

ἄφηκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν 23

ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν γυναῖκα. Καὶ 24

¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ² εἰκὼν, ὄνοσ, ἡ, image, likeness. ³ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁴ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁷ ὡσαύτως, likewise.

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε 25
γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκονται,¹ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ 26
τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ² Μωσέως, ἐπὶ τοῦ
βάτου,³ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ,
καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ 27
πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,⁴ εἰδὼς ὅτι 28
καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή
; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἴκουε, 29
Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 30
σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
διανοίας⁵ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος⁶ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα 31

¹γαμίσκω, give in marriage. ²βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ³βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁴συζητέω, discuss, dispute. ⁵διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁶ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power.

ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον¹ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη
ἐντολὴ οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ'
ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: καὶ τὸ ἀγαπᾶν
αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,² καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς,
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,³ καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον¹ ὡς ἑαυτόν, πλείον ἐστιν
πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁴ καὶ θυσιῶν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι
νουνεχῶς⁵ ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁶ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.
Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα⁷ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν οἱ
γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστιν Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν
πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ
τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁸ τῶν ποδῶν σου. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν

¹ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ² σύνεσις, εως, ἦ, understanding, insight. ³ ἰσχύς, ὕος, ἦ, strength, power. ⁴ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁵ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁶ μακρὰν, far away. ⁷ τολμάω, dare, endure. ⁸ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool.

κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.¹

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν 38

θελόντων ἐν στολαῖς² περιπατεῖν, καὶ ἄσπασμούς³ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁴ καὶ 39

πρωτοκαθεδρίας⁵ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁶ ἐν τοῖς δείπνοις·⁷ οἱ 40

κατεσθίοντες⁸ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁹ μακρὰ¹⁰ προσευχόμενοι·

οὗτοι λήψονται περισσότερον¹¹ κρίμα.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹² τοῦ γαζοφυλακίου¹³ ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος 41

βάλλει χαλκὸν¹⁴ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹⁵ καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. 42

Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ¹⁵ δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης.¹⁶ Καὶ 43

προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ

χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλείον πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ

¹ ἡδέως, sweetly, gladly. ² στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ³ ἄσπασμός, οὗ, ὁ, greeting, salutation. ⁴ ἀγορά, ἁς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁵ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁶ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ⁷ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁸ κατεσθίω, eat up, devour. ⁹ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁰ μακρός, long, far distant. ¹¹ περισσός, excessive, abundant. ¹² κατέναντι, over against, opposite. ¹³ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁴ χαλκός, οὗ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁵ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹⁶ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny).

γαζοφυλάκιον:¹ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον: αὕτη δὲ ἐκ 44
 τῆς ὑστερήσεως² αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον³ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, **13**

Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ⁴ λίθοι καὶ ποταπαὶ⁴ οἰκοδομαί.⁵ Καὶ ὁ Ἰησοῦς 2
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;⁵ Οὐ μὴ ἀφεθῇ
 λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.⁶

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν⁷ κατέναντι⁸ τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων 3

αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας,⁹ Εἰπὲ ἡμῖν, 4
 πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;¹⁰ 5
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 6

Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγώ εἰμι: καὶ

¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ² ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁴ ποταπός, what kind of? what type of? ⁵ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ⁶ καταλύω, destroy, lodge. ⁷ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁸ κατέναντι, over against, opposite. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ συντελέω, complete, accomplish.

πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὄταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹ καὶ ἀκοὰς² πολέμων,¹ μὴ 7
 θροεῖσθε:³ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ 8
 ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν: καὶ ἔσονται σεισμοί⁴ κατὰ τόπους, καὶ
 ἔσονται λιμοί⁵ καὶ ταραχαί:⁶ ἀρχαὶ ὠδίνων⁷ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς: παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,⁸ καὶ εἰς 9
 συναγωγὰς δαρήσεσθε,⁹ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων¹⁰ καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν
 ἑμοῦ, εἰς μαρτύριον¹¹ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ 10
 εὐαγγέλιον. Ὄταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε¹² τί 11
 λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε:¹³ ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο
 λαλεῖτε: οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει 12
 δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται¹⁴
 τέκνα ἐπὶ γονεῖς,¹⁵ καὶ θανατώσουσιν¹⁶ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 13

¹ πόλεμος, ου, ό, war, battle. ² ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ³ θροέω, disturb, agitate. ⁴ σεισμός, οὔ, ό, earthquake, storm. ⁵ λιμός, οὔ, ό, hunger, famine. ⁶ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ⁷ ὠδίν, ἔνος, ἡ, birth pang, agony. ⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁹ δέρω, beat, flay. ¹⁰ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹² προμεριμνάω, be anxious beforehand. ¹³ μελετάω, take care, take pains with. ¹⁴ ἐπανίστημι, rise up against. ¹⁵ γονεύς, έως, ό, parent. ¹⁶ θανατόω, put to death, subdue.

πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ ὑπομείνας¹ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα² τῆς ἐρημώσεως,³ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιήλ τοῦ 14
 προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω⁴ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ
 φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη: ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος⁵ μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, 15
 μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ 16
 ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁶ 17
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις⁷ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα 18
 μὴ γένηται ἡ φυγὴ⁸ ὑμῶν χειμῶνος.⁹ Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψεις, οἷα 19
 οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ’ ἀρχῆς κτίσεως¹¹ ἣς ἔκτισεν¹² ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ
 μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹³ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα 20
 σάρξ: ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,¹⁴ οὓς ἐξελέξατο,¹⁵ ἐκολόβωσεν¹³ τὰς ἡμέρας. 21
 Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὦδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. 22

¹ ὑπομένω, tarry, endure. ² βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ³ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁴ νοέω, understand, consider. ⁵ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁶ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁷ θηλάζω, suckle, nurse. ⁸ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁹ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ¹⁰ οἷος, such as, of what kind. ¹¹ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹² κτίζω, create, form. ¹³ κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁴ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁵ ἐκλέγομαι, choose, elect.

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹ καὶ ψευδοπροφήται,² καὶ δώσουσιν σημεῖα
καὶ τέρατα,³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁵ Ὑμεῖς δὲ 23
βλέπετε: ἰδοὺ, προείρηκα⁶ ὑμῖν πάντα.

Ἄλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,⁷ 24
καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται 25
ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.¹² Καὶ τότε 26
ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς
καὶ δόξης. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹³ τοὺς 27
ἐκλεκτούς⁵ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹⁴ γῆς ἕως ἄκρου¹⁴
οὐρανοῦ.

¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁴ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος² ἀπαλὸς³ 28
γέννηται, καὶ ἐκφύῃ⁴ τὰ φύλλα,⁵ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος⁶ ἐστίν· οὕτως καὶ 29
ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν 30
λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρι⁷ οὗ πάντα ταῦτα γέννηται. Ὁ 31
οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς 32
ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός,
εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε⁸ καὶ προσεύχεσθε· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε⁹ ὁ 33
καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος¹⁰ ἀφίει τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς 34
δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ¹¹
ἐνετείλατο¹² ἵνα γρηγορή. ¹³ Γρηγορεῖτε¹³ οὖν· οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς 35
οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,¹⁴ ἢ μεσονυκτίου,¹⁵ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,¹⁶ ἢ πρωΐ·¹⁷ μὴ ἔλθων 36
ἐξαίφνης¹⁸ εὑρη ὑμᾶς καθεύδοντας. ¹⁹ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, Γρηγορεῖτε.¹³ 37

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ ἀπαλός, tender. ⁴ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ θέρος, ους, τό, summer. ⁷ μέχρι, until, as far as (gen). ⁸ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ⁹ πότε, when? at what time? ¹⁰ ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ¹¹ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹² ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹³ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁴ ὁψέ, long after, late. ¹⁵ μεσονυκτίον, ου, τό, midnight. ¹⁶ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ¹⁷ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁸ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁹ καθεύδω, sleep.

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα¹ μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ **14**
 γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ² κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ **2**
 ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος³ ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,⁴ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁵ κατακειμένου⁶ **3**
 αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον⁷ μύρου⁸ νάρδου⁹ πιστικῆς¹⁰ πολυτελοῦς·
 καὶ συντρίψασα¹² τὸ ἀλάβαστρον,⁷ κατέχευεν¹³ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν **4**
 δέ τινες ἀγανακτοῦντες¹⁴ πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁵ αὕτη
 τοῦ μύρου⁸ γέγονεν; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι¹⁶ ἐπάνω¹⁷ τριακοσίων¹⁸ **5**
 δηναρίων,¹⁹ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο²⁰ αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς **6**
 εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους²¹ παρέχετε;²² Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν
 ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε **7**

¹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ² δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ³ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁵ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁷ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁸ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁹ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ¹⁰ πιστικός, genuine, pure. ¹¹ πολυτελής, very costly, precious. ¹² συντρίβω, break in pieces, crush. ¹³ καταχέω, pour out, down. ¹⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁵ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁶ πιπράσκω, sell. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ τριακόσιοι, three hundred, 300. ¹⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ²⁰ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ²¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ²² παρέχω, offer, afford.

αὐτοὺς εἶ¹ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν· 8
προέλαβεν² μυρίσαι³ μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 9
ὅπου ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν
αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον⁵ αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,⁶ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα 10
παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο⁷ αὐτῷ 11
ἀργύριον⁸ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως⁹ αὐτὸν παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,¹⁰ ὅτε τὸ Πάσχα ἔθουν,¹¹ λέγουσιν αὐτῷ οἱ 12
μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ Πάσχα; 13
Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν
πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ¹² ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον¹³ ὕδατος βαστάζων:

¹ εἶ, well, well done. ² προλαμβάνω, take beforehand, take before. ³ μυρίζω, anoint. ⁴ ἐνταφιασμός, οὐ, ὁ, preparation for burial, burial. ⁵ μνημόσυνον, οὐ, τό, memory, memorial. ⁶ Ἰσκαριώτης, οὐ, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ⁸ ἀργύριον, οὐ, τό, silver, shekel. ⁹ εὐκαίρως, in season, conveniently. ¹⁰ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ¹¹ θύω, sacrifice, kill. ¹² ἀπαντάω, meet, encounter. ¹³ κεράμιον, οὐ, τό, earthen vessel, jar.

ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ¹ ὅτι Ὁ 14
 διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,² ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν
 μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον³ μέγα ἐστρωμένον⁴ ἑτοιμον: 15
 ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, 16
 καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὀψίας⁶ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων⁷ αὐτῶν καὶ 17
 ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ
 ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι⁸ 19
 ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι⁸ ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, 20
 ὁ ἐμβαπτόμενος⁹ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹⁰ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, 21
 καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

¹ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ² κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ³ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ⁴ στρωννύω, spread, furnish. ⁵ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁶ ὀψιος, late. ⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁹ ἐμβαπτω, dip, dip into. ¹⁰ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν¹ καὶ ἔδωκεν 22
αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ 23
ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν 24
αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν
ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πੀω ἐκ τοῦ γενήματος² τῆς 25
ἀμπέλου,³ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁴ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁵ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ 27
ταύτῃ: ὅτι γέγραπται, Πατάξω⁶ τὸν ποιμένα,⁷ καὶ διασκορπισθήσεται⁸ τὰ
πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ 28

¹ κλάω, break. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἀμπελος, ου, ή, vine. ⁴ ὑμνέω, sing to, praise. ⁵ ἐλαία, ας, ή, olive tree. ⁶ πατάσσω, strike, smite. ⁷ ποιμὴν, ἑνος, ό, shepherd. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ προάγω, lead forth, go before.

Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει 30
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν¹ ἢ δις²
ἀλέκτορα³ φωνῆσαι, τρίς⁴ ἀπαρνήσῃ⁵ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν 31
με δέῃ συναποθανεῖν⁶ σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.⁵ Ὡσαύτως⁷ δὲ καὶ πάντες
ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον⁸ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,⁹ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 32
Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ 33
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι¹⁰ καὶ ἀδημονεῖν.¹¹
Καὶ λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός¹² ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ 34
γρηγορεῖτε.¹³ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσήύχετο ἵνα, 35
εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα 36
δυνατά σοι. Παρένεγκε¹⁴ τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω,

¹ πρὶν, before, formerly. ² δις, twice. ³ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁴ τρίς, thrice, three times. ⁵ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶ συναποθνήσκω, die with, die together with. ⁷ ὡσαύτως, likewise. ⁸ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁹ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁰ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹¹ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹² περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹³ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁴ παραφέρω, carry away, remove.

ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, 37
Σίμων, καθεύδεις;¹ Οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;² Γρηγορεῖτε² καὶ 38
προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.³ Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,⁴ ἡ δὲ
σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. Καὶ 39
ὑποστρέψας εὔρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:¹ ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
βεβαρημένοι,⁵ καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, 41
καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.⁶ Ἀπέχει:⁷ ἦλθεν ἡ ὥρα.
Ἰδοὺ, παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. 42
Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ 43
μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁸ παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ
τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν 44

¹ καθεύδω, sleep. ² γρηγορέω, watch, keep watch. ³ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁴ πρόθυμος, willing, ready. ⁵ βαρέω, burden, weigh down. ⁶ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁷ ἀπέχω, received, obtain. ⁸ ξύλον, οὐ, τό, wood, tree.

σύσσημον¹ αὐτοῖς, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν, καὶ
ἀπαγάγετε² ἀσφαλῶς.³ Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, 45
ῤαββί· καὶ κατεφίλησεν⁴ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁵ ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46
καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος⁶ τὴν 47
μάχαιραν ἔπαισεν⁷ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁸ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁹ 48
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹⁰ ἐξήλθετε μετὰ
μαχαιρῶν καὶ ξύλων¹¹ συλλαβεῖν¹² με· Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ 49
διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ 50
ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹³ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος¹⁴ σινδόνα¹⁵ ἐπὶ 51
γυμνοῦ.¹⁶ Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι·¹³ ὁ δὲ καταλιπὼν¹⁷ τὴν σινδόνα¹⁵ 52
γυμνὸς¹⁶ ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

¹ σύσσημον, ου, ἦ, signal, sign. ² ἀπάγω, lead away, lead. ³ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁴ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ σπάω, draw (as a sword). ⁷ παίω, strike, hit. ⁸ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁹ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ σινδών, ὄνος, ἦ, fine cloth, linen cloth. ¹⁶ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ¹⁷ καταλείπω, leave, leave behind.

Καὶ ἀπήγαγον¹ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ 53
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν² 54
 ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω³ εἰς τὴν αὐλὴν⁴ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν
 συγκαθήμενος⁵ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ καὶ θερμαινόμενος⁷ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ 55
 ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον⁸ ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ
 θανατώσαι⁹ αὐτόν, καὶ οὐχ εὑρισκόν. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ κατ' 56
 αὐτοῦ, καὶ ἴσαι¹¹ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καὶ τινες ἀναστάντες 57
 ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος 58
 ὅτι Ἐγὼ καταλύσω¹² τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,¹³ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
 ἄλλον ἀχειροποίητον¹⁴ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση¹¹ ἦν ἡ μαρτυρία 59
 αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν, λέγων, 60
 Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹⁵ Ὁ δὲ ἐσιώπα,¹⁶ καὶ 61

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² μακρόθεν, from afar, afar. ³ ἔσω, within, inside. ⁴ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ συγκαθήμεναι, sit with. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ θερμαίνω, warm. ⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ ἴσος, equal, identical. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ¹⁴ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ¹⁵ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁶ σιωπάω, be silent, keep silence.

οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
 χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε τὸν 62
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
 τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας² τοὺς χιτῶνας³ αὐτοῦ 63
 λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας.⁴ Τί ὑμῖν 64
 φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν⁵ αὐτὸν εἶναι ἔνοχον⁶ θανάτου. Καὶ ἤρξαντό 65
 τινες ἐμπτύειν⁷ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν⁸ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν⁹
 αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται¹⁰ ῥαπίσμασιν¹¹ αὐτὸν
 ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹² κάτω,¹³ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν¹⁴ τοῦ 66
 ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,¹⁵ ἐμβλέψασα¹⁶ αὐτῷ λέγει, 67
 Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ¹⁷ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, 68

¹ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ² διαρρήσσω, tear asunder. ³ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁵ κατακρίνω, condemn. ⁶ ἔνοχος, involved in, liable. ⁷ ἐμπτύω, spit upon. ⁸ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁹ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹¹ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹² αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹³ κάτω, down, below. ¹⁴ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁵ θερμαίνω, warm. ¹⁶ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth.

οὐδὲ ἐπίσταμαι¹ τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον·² καὶ ἀλέκτωρ³
ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη⁴ ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς 69
παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν 70
πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς⁵ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ
Γαλιλαῖος⁶ εἶ, καὶ ἡ λαλιά⁷ σου ὁμοιάζει.⁸ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν⁹ καὶ 71
ὀμνύναι ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου 72
ἀλέκτωρ³ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη¹⁰ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
ὅτι Πρὶν¹¹ ἀλέκτορα³ φωνῆσαι δὶς,¹² ἀπαρνήσῃ¹³ με τρίς.¹⁴ Καὶ ἐπιβαλὼν¹⁵
ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹⁶ συμβούλιον¹⁷ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν 15
πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,¹⁸ δήσαντες τὸν Ἰησοῦν
ἀπήνεγκαν¹⁹ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, 2

¹ ἐπίσταμαι, understand, know. ² προαύλιον, ου, τό, porch, forecourt. ³ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ⁴ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ⁵ ἀληθῶς, truly, really. ⁶ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁷ λαλιά, ᾱς, ἡ, speech, way of talking. ⁸ ὁμοιάζω, am like, resemble. ⁹ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ¹⁰ ἀναμνήσκω, remind, remember. ¹¹ πρὶν, before, formerly. ¹² δὶς, twice. ¹³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁴ τρίς, thrice, three times. ¹⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁶ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁷ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁹ ἀποφέρω, carry off, bear away.

Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ 3
κατηγοροῦν¹ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά· ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, 4
λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.² Ὁ δὲ Ἰησοῦς 5
οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,³ ὃνπερ⁴ ῥητοῦντο. Ἦν δὲ ὁ 6
λεγόμενος Βαραββᾶς⁵ μετὰ τῶν συστασιαστῶν⁶ δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει
φόνον⁸ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας⁹ ὁ ὄχλος ᾗρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰ¹⁰ 8
ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν 9
τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹¹ παραδεδώκεισαν 10
αὐτόν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹² τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν 11
Βαραββᾶν⁵ ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί 12
οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, 13

¹κατηγορέω, accuse, charge. ²καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ³δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁴ὅσπερ, very one who. ⁵Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁶συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ⁷στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁸φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁹ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁰ἀεί, always, ever. ¹¹φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹²ἀνασείω, stir up, incite.

Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ 14
 περισσοτέρως¹ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ 15
 ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:² καὶ παρέδωκεν τὸν
 Ἰησοῦν φραγελλώσας³ ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον⁴ αὐτὸν ἔσω⁵ τῆς αὐλῆς,⁶ ὃ ἐστὶν πραιτώριον,⁷ καὶ 16
 συγκαλοῦσιν⁸ ὅλην τὴν σπεῖραν.⁹ Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν,¹⁰ καὶ 17
 περιτιθέασιν¹¹ αὐτῷ πλέξαντες¹² ἀκάνθινον¹³ στέφανον, καὶ ἥρξαντο 18
 ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹⁴ αὐτοῦ τὴν 19
 κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁵ καὶ ἐνέπτυν¹⁶ αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα¹⁷ προσεκύνουν
 αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν¹⁸ αὐτῷ, ἐξέδυσαν¹⁹ αὐτὸν τὴν πορφύραν,¹⁰ καὶ 20
 ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν²⁰ αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν
 αὐτόν.

¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ φραγελλώω, flog, scourge. ⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁷ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁸ συγκαλέω, call together. ⁹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹⁰ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹¹ περιτίθῃμι, place around, put around. ¹² πλέκω, plait, weave. ¹³ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁴ τύπτω, smite, beat. ¹⁵ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁶ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁷ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁸ ἐμπαίζω, mock. ¹⁹ ἐκδύω, take off, put off. ²⁰ ἐξάγω, lead out.

Καὶ ἀγαρεύουσιν¹ παράγοντά² τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,³ ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, 21
τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου⁴ καὶ Ρούφου,⁵ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ 22
φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ⁶ τόπον, ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον⁷ Κρανίου⁸
Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον⁹ οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ 23
σταυρώσαντες αὐτόν, διαμερίζονται¹⁰ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον¹¹ ἐπ'
αὐτά, τίς τί ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ 25
τῆς αἰτίας¹³ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,¹⁴ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ 27
σταυροῦσιν δύο ληστές,¹⁵ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων¹⁶ αὐτοῦ. Καὶ 28
ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἣ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων¹⁷ ἐλογίσθη. Καὶ οἱ 29
παραπορευόμενοι¹⁸ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες¹⁹ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ
λέγοντες, Οὐά,²⁰ ὁ καταλύων²¹ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, 30
σῶσον σεαυτόν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς 31

¹ ἀγαρεύω, compel, press into service. ² παράγω, pass by, depart. ³ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁴ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ⁵ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ⁶ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ κρανίον, ου, τό, skull. ⁹ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ¹⁰ διαμερίζω, divide, distribute. ¹¹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹² ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁴ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ¹⁵ ληστής, οῦ, ὁ, robber, brigand. ¹⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ¹⁷ ἀνομος, lawless, without law. ¹⁸ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁹ κινέω, move, stir. ²⁰ οὐά, aha! ah! ²¹ καταλύω, destroy, lodge.

ἐμπαίζοντες¹ πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν,
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν 32
 ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι²
 αὐτῷ ὠνείδιζον³ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτης,⁴ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.⁵ 33
 Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ⁵ ἐβόησεν⁶ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἐλωὶ,⁷ Ἐλωὶ,⁷
 λιμὰ⁸ σαβαχθανί;⁹ Ὁ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹⁰ Ὁ θεὸς μου, ὁ θεός μου, εἰς τί
 με ἐγκατέλιπες;¹¹ Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἰδοὺ, 35
 Ἥλιαν φωνεῖ. Δραμὸν¹² δὲ εἷς, καὶ γεμίσας¹³ σπόγγον¹⁴ ὄξους,¹⁵ περιθείς¹⁶ τε 36
 καλάμῳ,¹⁷ ἐπότιζεν¹⁸ αὐτόν, λέγων, Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος καθελεῖν¹⁹
 αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.²⁰ Καὶ τὸ καταπέτασμα²¹ 37
 τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη²² εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²³ ἕως κάτω.²⁴ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων²⁵ ὁ 39

¹ ἐμπαίζω, mock. ² συσταυρώω, crucify together with. ³ ὠνείδίζω, reproach, revile. ⁴ ἕκτος, sixth. ⁵ ἔνατος, ninth. ⁶ βοάω, cry aloud, shout. ⁷ ἐλωὶ, Eloi, my God. ⁸ λιμὰ, why. ⁹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁰ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹¹ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹² τρέχω, run, exercise myself. ¹³ γεμίζω, fill, load. ¹⁴ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ¹⁵ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ¹⁶ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁷ καλάμος, οὐ, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁰ ἐκπνέω, breathe out, expire. ²¹ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ²² σχίζω, split, separate. ²³ ἄνωθεν, from above, again. ²⁴ κάτω, down, below. ²⁵ κεντυρίων, ὠνος, ὁ, centurion.

παρεστηκώς ἐξ ἐναντίας¹ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,² εἶπεν, Ἀληθῶς³
 ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν⁴ 40
 θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁵ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ
 μικροῦ καὶ Ἰωσὴ⁶ μήτηρ, καὶ Σαλώμη,⁷ αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 41
 ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι⁸
 αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας⁹ γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή,¹⁰ ὃ ἐστὶν προσάββατον,¹¹ ἦλθεν 42
 Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹² εὐσχήμων¹³ βουλευτής,¹⁴ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν
 προσδεχόμενος¹⁵ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τολμήσας¹⁶ εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον,
 καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:¹⁷ 44
 καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα,¹⁸ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλοι¹⁹
 ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,¹⁸ ἔδωρήσατο²⁰ τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. 45

¹ ἐναντίος, opposite, hostile. ² ἐκπνέω, breathe out, expire. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ⁵ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁶ Ἰωσὴς, ἡτος, ὁ, Joses. ⁷ Σαλώμη, ἡς, ἡ, Salome. ⁸ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ⁹ ὄψιος, late. ¹⁰ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹¹ προσάββατον, οὐ, τό, day before the Sabbath. ¹² Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹³ εὐσχήμων, honorable. ¹⁴ βουλευτής, οὐ, ὁ, councilor, member of a city council. ¹⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁶ τολμάω, dare, endure. ¹⁷ θνήσκω, die, am dying. ¹⁸ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹⁹ πάλοι, long ago, of old. ²⁰ δωρέομαι, present, bestow.

Καὶ ἀγοράσας σινδόνα,¹ καὶ καθελὼν² αὐτόν, ἐνείλησεν³ τῇ σινδόνι,¹ καὶ κατέθηκεν⁴ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον⁵ ἐκ πέτρας:⁶ καὶ προσεκύλισεν⁷ λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνῇ⁸ 47 καὶ Μαρία Ἰωσή⁹ ἐθεώρουν ποῦ¹⁰ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου¹¹ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνῇ⁸ καὶ Μαρία Ἰακώβου 16 καὶ Σαλώμῃ¹² ἡγόρασαν ἀρώματα,¹³ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν¹⁴ αὐτόν. Καὶ λίαν¹⁵ 2 πρωὶ¹⁶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος¹⁷ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει¹⁸ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ 3 μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹⁸ ὁ λίθος: ἦν γὰρ 4 μέγας σφόδρα.¹⁹ Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον²⁰ καθήμενον 5 ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον²¹ στολὴν²² λευκὴν: καὶ ἐξεθαμβήθησαν.²³ Ὁ δὲ 6

¹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ² καθαιρέω, take down, pull down. ³ ἐνειλέω, wrap in, wrap up. ⁴ κατατίθημι, lay (down), place. ⁵ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to. ⁸ Μαγδαληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁹ Ἰωσής, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁰ ποῦ, somewhere, about. ¹¹ διαγίνομαι, go through, pass. ¹² Σαλώμῃ, ης, ἡ, Salome. ¹³ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹⁴ ἀλείφω, anoint. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²⁰ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ²¹ περιβάλλω, put around, clothe. ²² στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ²³ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed.

λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε·¹ Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν² τὸν
 ἐσταυρωμένον· ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἄλλ’⁷
 ὑπάγετε, εἰπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει³ ὑμᾶς εἰς τὴν
 Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ⁸
 τοῦ μνημείου· εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος⁴ καὶ ἔκστασις·⁵ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
 ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωΐ⁶ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ,⁷ ἀφ’⁹
 ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ’ αὐτοῦ¹⁰
 γενομένοις, πενθοῦσιν⁸ καὶ κλαίουσιν. Κακείνοι⁹ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη¹⁰
 ὑπ’ αὐτῆς ἠπίστησαν.¹¹

¹ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ² Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ τρόμος, οὗ, ὁ, trembling, quaking. ⁵ ἔκστασις, εὖς, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁶ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁷ Μαγδαληνή, ἧς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁸ πενθέω, mourn, lament. ⁹ κακείνος, and he, and she. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless.

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,¹ 12
πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Καὶ αὐτοὶ² ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ 13
ἐκεῖνοι ἐπίστευσαν.

Ὑστερον³ ἀνακειμένοις⁴ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκά⁵ ἐφανερώθη, καὶ ὠνειδίσεν⁶ τὴν 14
ἀπιστίαν⁷ αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,⁸ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁹ αὐτὸν ἐγγεγερμένον
οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, 15
κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹⁰ Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς 16
σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας¹¹ κατακριθήσεται.¹² Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν 17
ταῦτα παρακολουθήσει·¹³ ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις
λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹⁴ ἁροῦσιν· καὶ¹⁵ θανάσιμόν¹⁶ τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς 18
βλάβῃ·¹⁷ ἐπὶ ἁρρώστους¹⁸ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.

¹ μορφή, ἥς, ἡ, form, shape. ² καὶ αὐτοί, and he, and she. ³ ὕστερον, lastly, afterward. ⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁶ ὠνειδίζω, reproach, revile. ⁷ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁸ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁹ θεάομαι, look at, behold. ¹⁰ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹¹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁴ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁵ καὶ, and if, even if. ¹⁶ θανάσιμος, deadly, mortal. ¹⁷ βλάπτω, harm, injure. ¹⁸ ἄρρωστος, sick, ill.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ 19
ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ,² τοῦ 20
κυρίου συνεργοῦντος,³ καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος⁴ διὰ τῶν ἐπακολουθούντων⁵
σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ² πανταχοῦ, everywhere. ³ συνεργέω, work together. ⁴ βεβαιόω, confirm, secure. ⁵ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.